

FROM SOCIAL PROTECTION TO FAMILY UPBRINGING: THE LEGAL SIGNIFICANCE OF ADOPTION

Muxlisa Eshonova

Doctoral Researcher, Faculty of Social Sciences, National University
of Uzbekistan. E-mail: muxlisaeshonova@mail.ru

Based on the review of Professor **V. Topildiev** of the National
University of Uzbekistan

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18693378>

ARTICLE INFO

Received: 12th February 2026

Accepted: 18th February 2026

Online: 19th February 2026

KEYWORDS

*Adoption, children's rights,
family upbringing, social
protection, best interests of the
child, legal regulation.*

ABSTRACT

This article examines adoption as a key legal mechanism for transferring a child from the system of social protection to family-based upbringing. The study analyzes the legal nature of adoption, its role in safeguarding the rights and best interests of the child, as well as the responsibility of the state in ensuring effective child protection. Particular attention is paid to national legislation regulating adoption, its practical implementation, and existing challenges. The article substantiates the priority of family upbringing over institutional care and proposes legal recommendations aimed at improving the adoption framework.

ОТ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ К СЕМЕЙНОМУ ВОСПИТАНИЮ: ПРАВОВОЕ ЗНАЧЕНИЕ ИНСТИТУТА УСЫНОВЛЕНИЯ

Мухлиса Эшонова

Базовый докторант факультета социальных наук Национального университета
Узбекистана. E-mail: muxlisaeshonova@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18693378>

ARTICLE INFO

Received: 12th February 2026

Accepted: 18th February 2026

Online: 19th February 2026

KEYWORDS

*Усыновление, права ребёнка,
семейное воспитание,
социальная защита,
интересы ребёнка, правовое
регулирование.*

ABSTRACT

В статье рассматривается институт усыновления как важнейшая правовая форма перехода ребёнка от системы социальной защиты к семейному воспитанию. Анализируется правовая сущность усыновления, его роль в обеспечении прав и законных интересов ребёнка, а также ответственность государства в сфере защиты детства. Особое внимание уделяется нормам национального законодательства, регулирующим усыновление, практике их применения и существующим проблемам. Обосновывается приоритет семейного воспитания по сравнению с институциональными формами содержания детей и формулируются предложения по совершенствованию правового регулирования института усыновления.

IJTIMOYIY HIMOYADAN OILAVIY TARBIYAGA: FARZANDLIKKA OLISH INSTITUTINING HUQUQIY AHAMIYATI

Muxlisa Eshonova

O'zMU Ijtimoiy fanlar fakulteti tayanch doktoranti

E-mail: muxlisaeshonova@mail.ru

O'zMU professori **V.Topildiyev** taqrizi asosida

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18693378>

ARTICLE INFO

Received: 12th February 2026

Accepted: 18th February 2026

Online: 19th February 2026

KEYWORDS

Farzandlikka olish, bolalar huquqlari, oilaviy tarbiya, ijtimoiy himoya, bola manfaatlarini, huquqiy tartibga solish.

ABSTRACT

Mazkur maqolada farzandlikka olish instituti bolalarni ijtimoiy himoya tizimidan oilaviy tarbiyaga o'tkazishning muhim huquqiy shakli sifatida tahlil qilinadi. Tadqiqotda farzandlikka olishning huquqiy mohiyati, uning bolalar huquqlarini ta'minlashdagi o'rnini hamda davlatning ushbu jarayondagi mas'uliyati yoritiladi. Shuningdek, milliy qonunchilikda farzandlikka olishni tartibga soluvchi normalarning mazmuni, ularning amaliyotda qo'llanilishi va mavjud muammolar ko'rib chiqiladi. Maqolada bolani institutsional muassasalarda tarbiyalashdan ko'ra, oilaviy muhitda voyaga yetkazishning ustuvorligi asoslab beriladi hamda farzandlikka olish institutini takomillashtirish bo'yicha huquqiy taklif va xulosalar ilgari suriladi.

Kirish

Farzandlikka olish institutining ijtimoiy va huquqiy ahamiyati zamonaviy jamiyatda tobora ortib bormoqda. Bu institut nafaqat jamiyatning eng zaif qatlamiga, ya'ni yetim va ota-onadan mahrum bo'lgan bolalarga oilaviy muhitni ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi, balki davlatning ijtimoiy himoya tizimini yanada takomillashtirishga yordam beradi. Zamonaviy huquqiy tizimda farzandlikka olish ko'pincha bola uchun «oilaviy tarbiya muhitini yaratish» mexanizmi sifatida talqin qilinadi, bu esa uning boshqarilishi, huquqiy maqomi va amaliy tatbiqining adolatligi masalalarini markaziy o'ringa qo'yadi.

Farzandlikka olish institutining huquqiy mohiyati va mazmuni to'g'risida

ko'p jihatli yondashuvlar mavjud. Masalan, uslubiy adabiyotlarda farzandlikka olish ijtimoiy va huquqiy jarayon sifatida, birovning bolani qabul qilib, unga qonuniy oilaviy munosabatlar yaratadigan yuridik akt deb ta'riflanadi. Bunday yondashuv bolaning manfaatlarini asosiy tamoyil sifatida himoya qilishga qaratilgan huquqiy mexanizmni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ilgari o'tkazilgan tadqiqotlarda farzandlikka asrab olish va uning xalqaro va milliy huquqiy jihatlari turlicha yoritilgan. Masalan, Sabikenov va Abdaimova tomonidan olib borilgan tahlilda xorijiy fuqarolar tomonidan amalga oshirilayotgan asrab olish jarayonlarining normativ bazasi va

amaliyotdagi muammolari ochiqqlangan¹. Bundan tashqari, Chornopyska va Yarovykning tadqiqoti xalqaro farzand asrab olish huquqiy tartibining zamonaviy xususiyatlarini o'rganadi va kontseptual nuqtai nazardan xalqaro hamkorlikning mexanizmlari haqidagi dolzarb masalalarni ko'rib chiqadi².

Adabiyotshunoslar milliy huquqiy tizimlarda farzandlikka olishni tartibga solish bo'yicha turli metodologik yondashuvlar mavjudligini qayd etadilar. Masalan, Jymanova va boshqalar mamlakatlarda farzandlikka olishning ijtimoiy va huquqiy asoslarini, shuningdek, ushbu institutning bola huquqlarini mustahkamlashdagi rolini ochib berishgan. Shu bilan birga, huquqshunoslar asrab olish institutining amaliyoti ham ko'plab huquqiy muammolar bilan bog'liqligini ta'kidlamogda, jumladan normativ hujjatlarning amaliy tatbiqdagi cheklovlari va yosh oila talablariga mos kelmasligi³.

Muayyan milliy kontekstda farzandlikka olish institutining amaliyoti va normativ hujjatlarining uyg'unligi muhim ahamiyatga ega. Turli davlatlarda, masalan Rossiya Federatsiyasida, farzand asrab olish tartibi oilaviy huquq normalari doirasida tartibga solingan bo'lib, bu jarayon sudning maxsus tartibida ko'rib chiqiladi. Bu esa asrab olish institutining murakkab tabiati hamda huquqiy

mexanizmlar talab qiladigan mas'uliyatli jarayon ekanligini ko'rsatadi.

Shu nuqtai nazardan, milliy huquqiy jamiyatlar va davlat organlari uchun farzandlikka olish institutini yanada takomillashtirish, uning nazariy va amaliy aspektlarini chuqur o'rganish dolzarb vazifa bo'lib qoladi. Ushbu maqolada aynan shu masalalar yoritilib, farzandlikka olish institutining ijtimoiy himoyadan oilaviy tarbiyaga o'tishda huquqiy ahamiyati, amaldagi normativ hujjatlar va ularning amaliy tatbiqi tahlil qilinadi.

Asosiy qism: nazariy asoslar, xalqaro tajriba va amaliy rivojlanishlar

Farzandlikka olish instituti huquqiy nazariya nuqtayi nazaridan bolani oilaviy muhitda tarbiyalashga qaratilgan eng barqaror va uzoq muddatli huquqiy shakl sifatida e'tirof etiladi. Huquqshunos olimlar ushbu institutni shaxsiy nomulkiy huquqlarni ta'minlash mexanizmi sifatida baholab, uning asosiy maqsadi bolaning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratishdan iborat ekanligini ta'kidlaydilar⁴. Farzandlikka olish natijasida bola va farzandlikka oluvchi o'rtasida qonuniy ota-ona va bola munosabatlariga tenglashtirilgan huquqiy aloqalar vujudga keladi, bu esa

¹ RONL.org Правовая характеристика института усыновления <https://ronl.org/referaty/gosudarstvo-pravo/351083/>

² Law Journal of Lviv Polytechnic National University Chornopyska V., Yarovyk M. — International adoption: modern aspects of legal regulation <https://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-11-number-4-44-2024>

³ Bulletin of Law, Al-Farabi Kazakh National University Zhumanova G. et al. — Legal foundations of adoption

<https://bulletin-law.kaznu.kz/index.php/journal/article/view/3150>

⁴ O'Halloran K. Adoption Law and Human Rights. Routledge, 2018.

uni vasiylik va homiylik kabi vaqtinchalik shakllardan tubdan farqlaydi⁵.

Nazariy jihatdan farzandlikka olish “bolaning eng ustuvor manfaatlari” tamoyiliga asoslanadi. Ushbu tamoyil BMTning Bola huquqlari to‘g‘risidagi konvensiyasida mustahkamlangan bo‘lib, unga ko‘ra har qanday qaror qabul qilish jarayonida bolaning manfaatlari birlamchi ahamiyatga ega bo‘lishi shart⁶. Shu sababli, zamonaviy huquqiy doktrinada farzandlikka olish faqatgina kattalarning istagi yoki demografik ehtiyojlar bilan emas, balki bolaning shaxsiy huquqlari va ehtiyojlari bilan uzviy bog‘liq institut sifatida talqin qilinadi.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan davlatlarda bolalarni institutsional muassasalarda saqlashdan voz kechish va ularni oilaviy muhitga joylashtirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylangan. Masalan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida so‘nggi o‘n yillikda bolalar uylari sonini qisqartirish va oilaviy parvarish shakllarini kengaytirishga qaratilgan kompleks strategiyalar amalga oshirilmoqda⁷. Germaniya, Fransiya va Italiya kabi davlatlarda farzandlikka olish jarayoni qat‘iy sud nazorati ostida olib boriladi, bunda psixologik baholash, ijtimoiy xizmatlarning xulosasi va bolaning roziligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro miqyosda farzandlikka olish munosabatlarini tartibga solishda 1993-yilgi Gaaga konvensiyasi⁸ alohida o‘rin tutadi. Ushbu hujjat davlatlar

o‘rtasida farzandlikka olish jarayonida bolalarning noqonuniy olib chiqilishi, sotilishi va ekspluatatsiyasining oldini olishga qaratilgan huquqiy kafolatlarni belgilaydi. Konvensiya farzandlikka olish faqat bolaning manfaatlari mos kelgan taqdirdagina va milliy imkoniyatlar tugaganidan keyin xalqaro shaklda amalga oshirilishi mumkinligini belgilaydi.

Statistik ma‘lumotlarga murojaat qiladigan bo‘lsak, UNICEF ma‘lumotlariga ko‘ra, dunyo bo‘yicha 140 milliondan ortiq bola ota-onasining biridan yoki ikkalasidan mahrum holda yashaydi, ularning katta qismi hali ham institutsional muassasalarda tarbiyalanmoqda⁹. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, uzoq muddat muassasalarda qolgan bolalarda ruhiy rivojlanishning sekinlashuvi va ijtimoiy moslashuv muammolari ko‘proq uchraydi¹⁰. Shu sababli xalqaro tashkilotlar oilaviy parvarishning ustuvorligini doimiy ravishda ta‘kidlab kelmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda bolalarni ijtimoiy muassasalardan oilaviy muhitga o‘tkazish bo‘yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2021–2024-yillarda “Mehribonlik uylari” faoliyatini transformatsiya qilish, bolalarni biologik oilaga qaytarish yoki farzandlikka berish mexanizmlarini takomillashtirish bo‘yicha normativ-

⁵ Lowe N., Fenton-Glynn C. Research Handbook on Adoption Law. Oxford University Press, 2023.

⁶ Convention on the Rights of the Child, 1989.

⁷ European Commission. Child Protection Systems in the EU.

⁸ Hague Convention on Intercountry Adoption, 1993.

⁹ UNICEF. Children without Parental Care: Global Estimates.

¹⁰ UNICEF Innocenti Research Centre reports.

huquqiy hujjatlar qabul qilindi¹¹. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, ushbu davrda muassasalarda tarbiyalanayotgan bolalar soni sezilarli darajada qisqargan va oilaga joylashtirilgan bolalar ulushi oshgan¹². Amaliy misollar shuni ko'rsatadiki, sudlar tomonidan farzandlikka olish masalalarini ko'rib chiqishda bolaning yashash sharoiti, farzandlikka oluvchilarning moddiy va ma'naviy holati, shuningdek, bolaning yoshi va psixologik holati asosiy mezon sifatida baholanmoqda¹³. Biroq, mutaxassislar ayrim hollarda hujjatlarni ko'rib chiqish jarayonining cho'zilishi va ijtimoiy xizmatlar o'rtasidagi hamkorlikning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganini muammo sifatida qayd etadilar.

So'nggi yillarda farzandlikka olish institutiga yondashuv faqat ijtimoiy himoya vositasi sifatida emas, balki bolalarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan kompleks tizim sifatida shakllanib bormoqda. Zamonaviy huquqiy siyosatda bolaning yoshiga, sog'lig'iga, psixologik holatiga va oldingi hayotiy tajribasiga mos qarorlar qabul qilish zarurati tobora ko'proq e'tirof etilmoqda¹⁴. Shu nuqtai nazardan, farzandlikka olish jarayonida faqat huquqiy mezonlar emas, balki ijtimoiy va psixologik omillarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, farzandlikka olingan

bolalarning moslashuv darajasi ko'p jihatdan davlat tomonidan ko'rsatiladigan post-adoption (farzandlikka olingandan keyingi) qo'llab-quvvatlash tizimiga bog'liq¹⁵. Masalan, Buyuk Britaniya va Skandinaviya mamlakatlarida farzandlikka oluvchi oilalar uchun majburiy maslahatlar, bepul psixologik xizmatlar va ijtimoiy kuzatuv tizimi joriy etilgan bo'lib, bu bolalarning oilaga muvaffaqiyatli moslashishiga xizmat qilmoqda¹⁶. Ushbu tajriba farzandlikka olish jarayoni sud qarori bilan yakunlanmasligini va aksincha uning uzoq muddatli ijtimoiy jarayon ekanligini ko'rsatadi.

Statistik ma'lumotlar ham ushbu yondashuvning ahamiyatini tasdiqlaydi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti va UNICEF tomonidan e'lon qilingan ma'lumotlarga ko'ra, farzandlikka olingan bolalar orasida psixologik muammolar ehtimoli, agar davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimi mavjud bo'lmasa, ikki baravar yuqori bo'ladi¹⁷. Shu sababli rivojlangan mamlakatlarda farzandlikka olish instituti alohida ijtimoiy xizmatlar bilan birgalikda faoliyat yuritadi.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda bolalarni oilaga joylashtirish bilan bog'liq yondashuv bosqichma-bosqich o'zgarimoqda. Xususan, 2023-yildan boshlab ijtimoiy xizmatlar tizimini markazlashtirish va

¹¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining bolalar himoyasi sohasidagi qarorlari (2021–2024).

¹² O'zbekiston Respublikasi Ijtimoiy himoya milliy agentligi ma'lumotlari.

¹³ O'zbekiston Respublikasi sud amaliyoti materiallari.

¹⁴ Bulletin of Law, Al-Farabi Kazakh National University (adoption practice studies).

¹⁵ Selman P. Adoption, Post-Adoption Support and Child Well-Being. Oxford University Press, 2019.

¹⁶ UK Department for Education. Adoption Support Framework, 2022.

¹⁷ UNICEF & WHO. Mental Health of Children without Parental Care, 2020.

bolalar bilan ishlovchi mutaxassislar faoliyatini muvofiqlashtirish bo'yicha yangi mexanizmlar joriy etildi. Bu esa farzandlikka olish jarayonida davlat organlari, sudlar va ijtimoiy xizmatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Qonunchilik nuqtai nazaridan, farzandlikka olish jarayonining shaffofligini ta'minlash muhim masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Ayrim xorijiy davlatlar tajribasida, jumladan, Fransiya va Niderlandiyada, farzandlikka olishga oid barcha bosqichlar yagona elektron reyestr orqali yuritiladi¹⁸. Bu tizim hujjatlarni soxtalashtirish, bolalarni noqonuniy joylashtirish va manfaatlar to'qnashuvining oldini olishga xizmat qiladi. O'zbekiston uchun ham bunday raqamlashtirish mexanizmlarini joriy etish istiqbolli yo'nalish sifatida baholanmoqda.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, farzandlikka olishda muhim muammolardan biri — farzandlikka oluvchilarni tayyorlash darajasining yetarli emasligidir. Ilmiy tadqiqotlarda qayd etilishicha, oldindan tayyorlov kurslaridan o'tmagan oilalarda farzandlikka olish bekor qilinishi yoki bolani davlat muassasalariga qaytarish holatlari ko'proq uchraydi. Shu sababli ko'plab davlatlarda farzandlikka olishdan oldin majburiy treninglar joriy etilgan bo'lib, bu treninglar huquqiy bilimlar bilan bir qatorda psixologik tayyorgarlikni ham o'z ichiga oladi. Shuningdek, maxsus ehtiyojli bolalarni farzandlikka olish masalasi alohida

e'tibor talab etadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, nogironligi bo'lgan yoki sog'lig'ida muammolari mavjud bolalar oilaga joylashtirilish ehtimoli pastroq bo'lib qolmoqda. Xalqaro tashkilotlar bu borada moliyaviy va ijtimoiy rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etishni tavsiya qilmoqda. Ayrim mamlakatlarda bunday oilalar uchun soliq imtiyozlari va qo'shimcha ijtimoiy yordam choralari mavjud¹⁹.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, farzandlikka olish institutining samaradorligi faqat normativ-huquqiy bazaga emas, balki uning amaliy ijrosiga, institutsional hamkorlikka va bolani oilaga moslashtirish bo'yicha kompleks yondashuvga bevosita bog'liqdir. Shu sababli mazkur institutni rivojlantirishda huquqiy, ijtimoiy va tashkiliy choralarni uyg'unlashtirish zarur bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Mazkur tadqiqot doirasida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, farzandlikka olish instituti bolalarni ijtimoiy muassasalardan oilaviy tarbiyaga o'tkazishning eng samarali va barqaror huquqiy shakli hisoblanadi. Shu bilan birga, mazkur institutning amaldagi huquqiy va tashkiliy mexanizmlarida bir qator tizimli muammolar va huquqiy bo'shliqlar mavjud bo'lib, ular farzandlikka olish jarayonining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Birinchiidan, milliy qonunchilikda farzandlikka olish jarayonining asosiy bosqichlari belgilangan bo'lsa-da, bolani oilaga joylashtirgandan keyingi davr —

¹⁸ French Ministry of Justice. Digital Adoption Registry System, 2021.

¹⁹ OECD. Support Measures for Adoptive Families, 2019.

ya'ni post-adoption nazorat va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yetarli darajada huquqiy mustahkamlanmagan. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, farzandlikka olingan bolalarning oilaga muvaffaqiyatli moslashuvi ko'p jihatdan davlat tomonidan ko'rsatiladigan psixologik va ijtimoiy yordamga bog'liq. Shu sababli, O'zbekiston Respublikasining oilaviy qonunchiligida farzandlikka olingan bolalar va farzandlikka oluvchi oilalar uchun majburiy ijtimoiy kuzatuv hamda bepul maslahat xizmatlarini nazarda tutuvchi normalarni joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Ikkinchidan, amaliyotda farzandlikka olish bilan shug'ullanuvchi davlat organlari, sudlar va ijtimoiy xizmatlar o'rtasida axborot almashinuvi va institutsional hamkorlik yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan. Bu esa hujjatlarni ko'rib chiqish muddatlarining cho'zilishiga va ayrim hollarda bolaning uzoq vaqt muassasada qolib ketishiga olib kelmoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasida farzandlikka olish jarayonini yagona elektron reyestr orqali yuritish ushbu muammoni sezilarli darajada kamaytirgan. Shu nuqtayi nazardan, farzandlikka olishga oid barcha jarayonlarni raqamlashtirish va yagona axborot platformasini yaratish qonunchilik darajasida mustahkamlab qo'yilishi lozim.

Uchinchidan, farzandlikka oluvchi shaxslarni tayyorlash masalasi yetarlicha tartibga solinmagan. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maxsus tayyorlov kurslaridan o'tmagan oilalarda farzandlikka olishning bekor qilinishi yoki bola bilan bog'liq nizolar ko'proq uchraydi. Shu sababli, farzandlikka

olishdan oldin majburiy o'quv va psixologik tayyorgarlik dasturlarini joriy etish, ularning mazmunini qonunchilik darajasida belgilash zarur.

To'rtinchidan, maxsus ehtiyojli bolalarni farzandlikka olish masalasida huquqiy va iqtisodiy rag'batlantirish mexanizmlari yetarli emas. Xalqaro tashkilotlar tavsiyalariga ko'ra, bunday bolalarni oilaga joylashtirish uchun qo'shimcha moliyaviy yordam, soliq imtiyozlari va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish ijobiy natijalar bermoqda. Mazkur tajribani milliy qonunchilikka moslashtirish orqali maxsus ehtiyojli bolalarning oilaviy muhitda tarbiyalanish imkoniyatlarini kengaytirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, farzandlikka olish institutini yanada takomillashtirish uchun quyidagi asosiy yo'nalishlar taklif etiladi:

- farzandlikka olishdan keyingi davr uchun huquqiy va institutsional qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish;
- farzandlikka olish jarayonini to'liq raqamlashtirish va shaffofligini ta'minlash;
- farzandlikka oluvchi shaxslarni majburiy tayyorlash mexanizmlarini joriy etish;
- maxsus ehtiyojli bolalarni oilaga joylashtirishni rag'batlantiruvchi huquqiy choralarni kuchaytirish.

Mazkur takliflarning amalga oshirilishi farzandlikka olish institutining samaradorligini oshirishga, bolalarning huquq va manfaatlarini yanada ishonchli himoya qilishga hamda ularni institutsional parvarishdan oilaviy tarbiyaga o'tkazish jarayonini jadallashtirishga xizmat qiladi.

References:

1. UNICEF. Post-Adoption Support and Child Well-Being, 2020.
2. Convention on the Rights of the Child, 1989.
3. Hague Convention on Intercountry Adoption, 1993.
4. European Commission. Digitalisation of Adoption Procedures, 2021.
5. German Civil Code (BGB), Family Law provisions.
6. Lowe N. Adoption disruption and prevention. Family Law Quarterly, 2020.
7. OECD. Support Policies for Adoptive Families, 2019.
8. Law Journal of Lviv Polytechnic National University Chornopyska V., Yarovyk M. — International adoption: modern aspects of legal regulation <https://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-11-number-4-44-2024>
9. Bulletin of Law, Al-Farabi Kazakh National University Zhumanova G. et al. — Legal foundations of adoption <https://bulletin-law.kaznu.kz/index.php/journal/article/view/3150>
10. O'Halloran K. Adoption Law and Human Rights. Routledge, 2018.
11. Lowe N., Fenton-Glynn C. Research Handbook on Adoption Law. Oxford University Press, 2023.
12. European Commission. Child Protection Systems in the EU.
13. UNICEF. Children without Parental Care: Global Estimates.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining bolalar himoyasi sohasidagi qarorlari (2021–2024).
15. O'zbekiston Respublikasi Ijtimoiy himoya milliy agentligi ma'lumotlari.
16. O'zbekiston Respublikasi sud amaliyoti materiallari.
17. Bulletin of Law, Al-Farabi Kazakh National University (adoption practice studies).